

**DOPORUČENÝ POSTUP PRO DIAGNOSTIKU A LÉČBU EXACERBACE CHRONICKÉ OBSTRUKČNÍ PLICNÍ NEMOCI
(CHOPN)**

[KAP. 1.2] Sekce pro bronchiální obstrukce ČPFS

- Autoři: doc. MUDr. Jaromír Musil, Ph.D., MUDr. Libor Fila, Ph.D., prof. MUDr. Vítězslav Kolek, DrSc.

1.2 EXACERBACE CHOPN

Jaromír Musil, Libor Fila, Vítězslav Kolek

DEFINICE

Exacerbace CHOPN je akutní událost charakterizovaná zhoršením obtíží nemocného, které přesahuje denní kolísání a které vede ke změně léčby.

DIAGNÓZA

Diagnóza spočívá na obtížích nemocného, na jejich akutní změně (bazální dušnost, kašel anebo tvorba sputa). Tato změna přesahuje denní kolísání.

DIFERENCIÁLNÍ DIAGNÓZA

- Od exacerbace CHOPN projevující se zejména zhoršením dušnosti nemocného je nutno odlišit jiná onemocnění, která mohou napodobit exacerbaci, jako jsou pneumonie, plicní embolie, srdeční selhání, arytmie, pneumotorax a pleurální výpotky. Tato onemocnění se léčí příslušným způsobem [1, 2].
- Je tedy potřeba pátrat po známkách kardiálního selhávání, jako jsou periferní otoky, arytmie.

DŮLEŽITÉ

» Diferenciální diagnostika mezi CHOPN a astmatem je ve stabilním stadiu obtížná [3].

PŘÍČINY

- Nejčastější příčinou exacerbací jsou infekce (virové nebo bakteriální). Bronchologické studie [4] ukázaly, že asi u 50 % exacerbací jsou přítomny bakterie v dolních dýchacích cestách, ale značná část těchto nemocných má též bakterie ve stabilní fázi nemoci.
- Vztah infekce k rozvoji exacerbace CHOPN je vysvětlován teorií bludného kruhu, kdy postupný nárůst množství kolonizujících bakterií vede k dalšímu poškození již narušeného respiračního epitelu, ke ztrátě rovnováhy mezi proteázami a antiproteázami a k nárůstu produkce volných kyslíkových radikálů [5, 6].
- Poškození sliznice vede ke kolonizaci různými druhy bakterií, ke vzniku biofilmu a progresi nemoci. Při nárůstu patogenů a překročení klinicky nevýznamné nálože stávajících patogenů nebo po útoku nového mikrobiálního agens dochází ke vzplanutí zánětu – exacerbaci a další progresi nemoci [7, 8]. Kolonizace snižuje efekt antibiotik, protože jen některá z nich pronikají do biofilmu a působí efektivně na bakterie [9].
- Respirační viry, zejména rinoviry a adenoviry, jsou častou příčinou exacerbací CHOPN. Přítomnost virové infekce horních dýchacích cest vede k těžší exacerbaci a delšímu času do uzdravení. Příčinou exacerbace může být i virus chřipky [10].
- Další příčinou exacerbace může být znečištění vzduchu.
- Příčinu až jedné třetiny exacerbací se nepodaří zjistit.
- Někteří nemocní mají tendenci k častým exacerbacím. Jsou to tzv. častí exacerbátoři [3]. Tento fenotyp je během let stabilní.

PATOFYZIOLOGIE

- Exacerbace CHOPN je charakterizována zvýšením bronchiálního zánětu a edémem [11, 12].
- Zesílení zánětu vede ke zhoršení obstrukce a k poruše výměny plynů. Zhoršení poruchy poměru ventilace/perfuze spolu se zvýšením spotřeby kyslíku má za následek hypoxickou vazokonstrikci. Zvyšuje se tak kardiální výdej i tlak v plicnici [13].

ZHODNOCENÍ ZÁVAŽNOSTI

Zhodnocení závažnosti vychází ze znalosti anamnézy zejména ze stadia CHOPN ve stabilním stavu, klinických známkách tíže (tab. 1.3 a 1.4) a některých laboratorních testů, máme-li možnost je provést.

Ke zhodnocení závažnosti mohou být použita i následující vyšetření:

- Pulzní oxymetrie – jednoduché neinvazivní vyšetření, které slouží k vyloučení, nebo naopak k vyslovení podezření na přítomnost respirační insuficience. Zjištění saturace hemoglobinu kyslíkem pod 90 % znamená, že je pravděpodobně přítomna i respirační insuficience.
- Vyšetření krevních plynů v arteriální krvi by se mělo provést pro potvrzení respirační insuficience. Parciální tlak kyslíku ($P_{aO_2} < 8,0$ kPa – 60 mmHg) bez nebo s hyperkapnií ($P_{aCO_2} > 6,7$ kPa – 50 mmHg) při dýchání vzduchu znamená respirační nedostatečnost. Zhodnocení acidobazické rovnováhy je nezbytné k rozhodnutí o zahájení umělé plicní ventilace [14].
- Skiagram hrudníku slouží k vyloučení jiných diagnóz.
- Spirometrie má malý význam pro léčbu nemocných, navíc je hůře proveditelná. Je však nutná k monitorování uzdravení nemocného [15].
- Elektrokardiogram může odhalit koexistující kardiální onemocnění.
- Vyšetření krevního obrazu může objevit polycytemii (hematokrit > 55 %), anemii nebo leukocytózu. Pro hodnocení bakteriální infekce má u těžších stavů omezený význam hodnocení leukocytózy nad $10 \cdot 10^9/l$ nebo výskyt více než 15 % nesegmentovaných leukocytů (posun doleva).
- Mikroskopické vyšetření sputa má význam pro rychlé posouzení kvalitního odběru sputa. Je nutná přítomnost neutrofilů a chybění plochých epitelů. Barvení podle Grama se používá na potvrzení nálezu bakterií, především pneumokoků.
- Kultivační vyšetření sputa kvantitativně je ukazatelem potřeby podat antibiotika při zmnožení bakterií od 10^7 CFU/ml. Odběr sputa na bakteriologické vyšetření se obecně doporučuje, ale léčba se začíná empirickou volbou antibiotika.
- Sérologie – vyšetřování protilátek proti *Mycoplasma pneumoniae* a *Chlamydophila pneumoniae* – nemá velký význam. O vztahu k aktuální infekci lze uvažovat při vysoké hodnotě IgM a zvýšení CRP.
- C-reaktivní protein (CRP) může odlišit pneumonii, není spolehlivý v rozlišování virové a bakteriální infekce, je rychlým prediktorem průběhu.
- Biochemické testy mohou odhalit abnormality koncentrace elektrolytů nebo hyperglykemii. Tyto poruchy mohou exacerbaci provázet, ale mohou být způsobeny i koexistujícím onemocněním.

LÉČEBNÉ MOŽNOSTI

- Cílem léčby je kromě zvládnutí exacerbace též zabránění vzniku následných exacerbací [2].
- Prvním krokem při léčbě exacerbací je rozhodnutí, zda léčba bude zahájena ambulantně nebo bude nemocný odeslán k hospitalizaci. Rozhodnutí záleží na závažnosti exacerbace i na stadiu nemoci. Více než 80 % nemocných s exacerbací může být léčeno ambulantně [15]. Příznaky indikující přijetí do nemocnice jsou uvedeny v tabulce 1.5.
- Léčebné a vyšetřovací postupy jak pro ambulantní, tak pro nemocniční léčbu jsou shrnuty na obr. 1.8 a 1.9.

FARMAKOLOGICKÁ LÉČBA

Jsou tři skupiny léků obecně užívaných u CHOPN, a to jsou bronchodilatační léky, kortikosteroidy a antibiotika.

Krátkodobě působící bronchodilatancia

- Přestože neexistují kontrolované studie, jsou preferována krátkodobě působící inhalační beta₂-mimetika, někdy i v kombinaci s krátkodobě působícími anticholinergiky [16]. Nejsou klinické studie hodnotící použití dlouhodobě působících bronchodilatačních léků (beta₂-mimetik nebo anticholinergik) s přidáním nebo bez přidání inhalačních kortikosteroidů při léčbě exacerbací.
- Zhodnocení způsobu podání léků inhalační cestou neprokázalo rozdíly v účincích mezi dozovanými bronchodilatancii (s použitím inhalačního nástavce nebo bez něj) a bronchodilatancii podávanými nebulizátorem [17], nicméně nebulizátor je vhodnější u nemocných s těžší exacerbací.
- Intravenózně podané methylxantiny (teofylin nebo aminofylin) jsou považovány za léky druhé volby a mohou se použít u některých nemocných, u nichž je nedostatečná odpověď na podání krátkodobých bronchodilatačních léků [18]. Nežádoucí účinky methylxantinů jsou významné a jejich bronchodilatační účinek je malý [19].

Kortikosteroidy

- Systémově podané kortikosteroidy u nemocných s exacerbací CHOPN zkracují čas do uzdravení, zlepšují plicní funkce (FEV₁) a zmírňují hypoxemii [20], snižují riziko časného relapsu i selhání léčby [21]. Podání kortikosteroidů zkracuje délku hospitalizace [22].
- Doporučuje se denní dávka 30–40 mg prednisonu po dobu 14 dní. Preferuje se podání prednisonu ústy [24].

Antibiotika

- Tvorba hnisavého sputa při exacerbaci je základní indikací k empirickému podání antibiotik [25, 26, 27].
- Antibiotika jsou indikována při přítomnosti purulence sputa, zvýšené dušnosti a zvýšení produkce sputa [28, 29]. Racionální je i podání antibiotika při přítomnosti purulence a jednoho dalšího příznaku, méně jednoznačné je již podání antibiotika při přítomnosti pouhé purulence sputa [30, 31].
- Další skupinou profitující z podání antibiotik jsou nemocní vyžadující mechanickou ventilaci (invazivní i neinvazivní). Samozřejmostí je podání antibiotika u exacerbace s výskytem infiltrátu na skiagramu hrudníku, který svědčí o vzniku komplikující pneumonie [31].
- *Haemophilus influenzae*, *Streptococcus pneumoniae* a *Moraxella catarrhalis* jsou nejčastějšími patogeny vyskytujícími se při exacerbacích. U nemocných ve stadiu III a IV je důležitým patogenem *Pseudomonas aeruginosa* [30, 31].
- Podíl atypických agens je nejistý. *Mycoplasma pneumoniae* a *Chlamydia* mohou působit také jen jako kopatogeny [32, 39].
- Nález *Haemophilus parainfluenzae* se jako příčina exacerbace nehodnotí.
- Mnohem méně často se nachází *Escherichia coli*, *Staphylococcus aureus* a *Serratia marcescens* (0–4 %) [25, 34]. Léčba začíná empirickou volbou antibiotika (tab. 1.6) [32]. Při neúčinnosti léčby by měla být provedena kultura sputa a stanovena citlivost na antibiotika. Antibiotika pak zvolíme podle citlivosti [5, 27, 31].
- U nekomplikovaných exacerbací se doporučuje podávat antibiotika od 5 do 10 dnů, většinou stačí perorální podání, s výjimkou těžkých exacerbací a u mechanicky ventilovaných pacientů. Ke klinickému zlepšení dochází v průměru za 3 až 4 dny, k vymizení příznaků během 7 až 8 dnů [35, 36, 37]. Teorie pádu a vzestupu množství bakterií v dýchacích cestách (fall and rise)

vysvětluje různou účinnost antibiotik a jejich vliv na frekvenci exacerbací [29]. Účinek antibiotik mohou potencovat moderní mukolytika (N-acetylcystein, erdostein, carbostein).

- Inhalační antibiotika se stále více prosazují, i když se k nim některá doporučení ve vztahu k CHOPN staví rezervovaně. Podávání může být efektivní zvláště při přítomnosti bronchiektazií [38, 39].
- Profylaktické podávání antibiotik není doporučováno jednoznačně. Podle posledních studií lze profylakticky podávat azitromycin 250 mg denně nebo moxifloxacin v dávce 400 mg p.o./den v pulzech vždy 5 dnů každých 8 týdnů v zimním období [40, 41]. Bylo zjištěno významné snížení výskytu exacerbací, zvláště u nemocných s příznaky bronchitidy a častými exacerbacemi. Varovný byl nárůst rezistentních kmenů po podání azitromycinu.

OXYGENOTERAPIE

- Oxygenoterapie slouží ke korekci hypoxemie.
- Cílem kyslíkové léčby je zlepšení oxygenace s cílovou saturací 88–92 %.
- K podávání kyslíku využíváme nosní hroty („kyslíkové brýle“) s průtokem 0,5 až 4 l/min (1 l/min zvyšuje F_{iO_2} asi o 3–4 %, např. průtok 2 l/min odpovídá F_{iO_2} asi 0,28 a 4 l/min asi 0,35). Přesnější, ale nemocnými někdy hůře tolerované, je podání kyslíku Venturiho maskou s F_{iO_2} 0,28 až 0,98.
- Po zahájení oxygenoterapie či po navýšení průtoku kyslíku je třeba za 30–60 minut provést kontrolu arteriálních krevních plynů k posouzení dostatečné oxygenace a vyloučení rizika retence CO_2 .
- V případě, že nelze dosáhnout adekvátní oxygenace bez vzestupu p_aCO_2 , je indikována mechanická ventilační podpora [14, 42].

MECHANICKÁ VENTILAČNÍ PODPORA

Těžké a život ohrožující exacerbace CHOPN jsou léčeny na jednotkách intermediární nebo intenzivní respirační péče, kde může být nemocnému poskytnuta mechanická ventilační podpora neinvazivní či invazivní cestou spolu s monitorováním vitálních funkcí. Roli hrají místní zvyklosti a dostupnost uvedených zařízení a metod.

NEINVAZIVNÍ MECHANICKÁ VENTILACE

- Neinvazivní mechanická ventilace (NIV) je preferovaným způsobem mechanické ventilační podpory u nemocných s exacerbací CHOPN.
- Úspěšnost NIV se udává mezi 80 a 85 %; tato metoda zkracuje dobu hospitalizace, snižuje dušnost, počet intubací i mortalitu. Indikace a kontraindikace NIV jsou uvedeny v tabulce 1.7.
- Neinvazivní mechanickou ventilaci provádíme běžně přístroji typu BiPAP (dvoj-úrovňová ventilace pozitivním tlakem), ke kterému připojujeme nemocného nosní či obličejovou maskou, event. obličejovým štítem.
- Helmová ventilace je nevhodná pro horší triggerování dechových cyklů.
- Nastavení ventilátoru závisí na stupni hypoxemie, hyperkapnie a toleranci nemocného, obvyklé hodnoty představují IPAP 12–20 cmH₂O, EPAP 4–8 cmH₂O a F_{iO_2} 0,28–0,40. Ke zlepšení tolerance lze opatrně užít mírnou sedací [44, 45, 48].

INVAZIVNÍ MECHANICKÁ VENTILACE

- Invazivní mechanická ventilace (IMV) je u nemocných s exacerbací CHOPN zahajována přísně individuálně, indikace a kontraindikace jsou uvedeny v tabulce 1.8.
- Rozhodování je ovlivněno reverzibilitou stavu, pacientovým přáním a dostupností této léčebné metody.
- Mortalita nemocných s exacerbací CHOPN na IMV je vysoká, 17–49 %.

- Odvykání od ventilátoru je obtížné, u části nemocných selhává (zejména při nízké svalové síle a vytrvalosti) a může být usnadněno aplikací NIV po extubaci či provedením tracheostomie.
- V případě indikace IMV je nemocný uveden do celkové anestezie nebo analgosedace a je připojen k ventilátoru pomocí orotracheální, event. tracheostomické kanyly. Přednost je dáována tlakově limitovaným režimům (protektivní ventilace).
- Příklad iniciálního nastavení ventilátoru: dechová frekvence 10–12/min, dechový objem 7–8 ml/kg ideální tělesné hmotnosti, poměr inspirium/expirium 1 : 3–4 (T_I 1,2–1,5 s), PEEP 3–5 cmH₂O a F_{I,O_2} 0,40–0,60 (k udržení saturace 90–95 %).
- Minutovou ventilaci upravujeme s ohledem na p_aCO_2 a pH (nutno udržet pH > 7,20 – koncept permisivní hyperkapnie).
- PEEP korigujeme s ohledem na intrinsic PEEP (na asi 50 % hodnoty intrinsic PEEP změřené při nulovém externím PEEP) ke snížení dechové práce a zlepšení homogenity distribuce ventilace. Vysoké hodnoty externího PEEP a minutové ventilace spolu s nízkým poměrem inspirium/expirium zvyšují riziko progresse dynamické hyperinflace, barotraumatů a oběhové nestability [14, 45, 46, 48].

PLICNÍ REHABILITACE

- Je vhodná u nemocných, kteří jsou ve stabilním stadiu [3], ale u nemocných při exacerbaci má jen omezený význam.
- U některých nemocných pomůže ke zlepšení expektorace poklep hrudníku [49] a fyzioterapie s použitím masek s pozitivním expiračním tlakem [15].

PROGNÓZA

- Riziko úmrtí na exacerbaci CHOPN záleží na vzniku respirační acidózy, přítomnosti závažných komorbidit a na potřebě umělé plicní ventilace [50].
- Riziko úmrtí též závisí na BODE indexu [3]. Přesnější je modifikovaný BODE index, kde 6minutový test je nahrazen měřením spotřeby kyslíku při maximální zátěži (VO_2) [51].

PREVENCE EXACERBACÍ

Zanechání kouření, protichřipková a pneumokoková vakcinace, podávání dlouhodobě působících bronchodilatačních léků samotných nebo v kombinaci s inhalačními kortikosteroidy a inhibitor fosfodiesterázy-4 snižují počet exacerbací i hospitalizací [52, 53, 54].

LITERATURA

1. Burge S, Wedzicha AJ. CHOPN exacerbations: definition and classification. *Eur Resp J Suppl.* 2003;41:46–53.
2. Celli BR, MacNee W, ATS/ERS Task Force. Standards for the diagnosis and treatment of patients with COPD: a summary of the ATS/ERS position paper. *Eur Respir J.* 2004; 23(6):932–46.
3. Doporučený postup pro léčbu a diagnostiku chronické obstrukční plicní nemoci ve stabilním stadiu (CHOPN) www.pneumologie.cz
4. Monso E, Rosell A, Bonet Q et al. Risk factors for lower airway bacterial colonization in chronic bronchitis. *Eu Resp J.* 1999;13(2):338–42.
5. Sethi S, Murphy TF. Infection in the pathogenesis and course of chronic obstructive pulmonary disease. *N Engl J Med* 2008;359(22):2355–65.
6. Wilson R. The pathogenesis and management of bronchial infections: the vicious circle of respiratory decline. *Rev Contemp Pharmacother.* 1992;3:103–12.
7. Soler N, Torres A, Ewig S et al. Bronchial microbial patterns in severe exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease (COPD) requiring mechanical ventilation. *Am J Respir Crit Care Med.* 1998;157(5 Pt 1):1498–505.
8. Sethi S, Wrona C, Grant BJ et al. Strain-specific immune response to *Haemophilus influenzae* in chronic obstructive pulmonary disease. *Am J Respir Crit Care Med.* 2004; 169(4):448–53.
9. Starmer TD, Shrout JD, Parsek MR et al. Subinhibitory Concentrations of Azithromycin Decrease Nontypeable

- Haemophilus influenzae Biofilm Formation and Diminish Established Biofilms. *Antimicrob Agents Chemother.* 2008;52(1):137–45.
10. Wedzicha JA. Role of viruses in exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Proc Am Thorac Soc.* 2004;1(2):115–20.
  11. Aaron SD, Angel JB, Lunau M et al. Granulocyte inflammatory markers and airway infection during acute exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease. *Am J Respir Crit Care Med.* 2001;163(2):349–55.
  12. Bhowmik A, Seemungal TA, Stammers RJ et al. Relation of sputum inflammatory markers to symptoms and lung function changes in COPD exacerbations. *Thorax.* 2000;55(2):114–20.
  13. Barbera JA, Roca J, Ferrer A et al. Mechanisms of worsening gas exchange during acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Eur Respir J.* 1997;10(6):1285–91.
  14. Bach PB, Brown C, Gelfand SE et al. Management of acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a summary and appraisal of published evidence. *Ann Intern Med.* 2001;134(1):600–20.
  15. National Institute for Clinical Excellence (NICE). Chronic obstructive pulmonary disease. Management of chronic obstructive pulmonary disease in adults in primary and secondary care. Available from: <http://www.nice.org.uk/nicemedia/live/13029/49397/49397.pdf>
  16. Tashkin DP, Celli B, Senn S et al. A 4-year trial of tiotropium in chronic obstructive pulmonary disease. *N Eng J Med.* 2008;359(15):1543–54.
  17. Turner MO, Patel A, Ginsburg S et al. Bronchodilator delivery in acute airflow obstruction. A meta-analysis. *Arch Intern Med.* 1997;157(15):1736–44.
  18. Barbera JA, Reyes A, Roca J et al. Effect of intravenously administered aminophylline on ventilation/perfusion inequality during recovery from exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Am Rev Respir Dis.* 1992;145(6):1328–33.
  19. Duffy N, Walker P, Diamantea F et al. Intravenous aminophylline in patients admitted to hospital with non-acidotic exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a prospective randomised controlled trial. *Thorax.* 2005;60(9):713–7.
  20. Davies L, Angus RM, Calverley PM. Oral corticosteroids in patients admitted to hospital with exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a prospective randomised controlled trial. *Lancet.* 1999;354(9177):456–60.
  21. Alia I, de la Cal MA, Esteban A. Efficacy of corticosteroid therapy in patients with an acute exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease receiving ventilatory support. *Arch Intern Med.* 2011;171(21):1939–46.
  22. Aaron SD, Vandemheen KL, Hebert P et al. Outpatient oral prednisone after treatment of chronic obstructive pulmonary disease. *N Engl J Med.* 2003;348(26):2618–25.
  23. Walters JA, Wang W, Morley C et al. Different durations of corticosteroid therapy for exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Cochrane Database Syst Rev.* 2011;(10);CD006897.
  24. De Jong YP, Uil SM, Grotjohan HP et al. Oral or IV prednisolone in the treatment of COPD exacerbations: a randomized, controlled, double-blind study. *Chest.* 2007;132(6):1741–7.
  25. Stockley RA, O'Brien C, Pye A. et al. Relationship of sputum color to nature and outpatient management of acute exacerbations of COPD. *Chest.* 2000;117(6):1638–45.
  26. Martinez FJ, Han MK, Flaherty K et al. Role of infection and antimicrobial therapy in acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Expert Rev anti Infect Ther.* 2006;4(1):101–24.
  27. Soler N, Ewig S, Torres A et al. Airway inflammation and bronchial microbial patterns in patients with stable chronic obstructive pulmonary disease. *Eur Respir J.* 1999;14(5):1015–22.
  28. Anthonisen NR, Manfreda J, Warren CP et al. Antibiotic Therapy in Exacerbations of Chronic Obstructive Pulmonary Disease. *Ann Intern Med.* 1987;106(2):196–204.
  29. Miravittles M. Exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease: when are bacteria important. *Eur Respir J Suppl.* 2002;36:9–19.
  30. Sethi S, Maloney J, Grove L et al. Airway inflammation and bronchial bacterial colonization in chronic obstructive pulmonary disease. *Am J Respir Crit Care Med.* 2006;173(9):991–8.
  31. Quon BS, Gan WQ, Sin DD. Contemporary management of acute exacerbation of COPD: a systematic review and metaanalysis. *Chest.* 2008;133(3):755–66.
  32. Blasi F, Damato S, Cosentini R et al. Chlamydia pneumoniae and chronic bronchitis: association with severity and bacterial clearance following treatment. *Thorax.* 2002;57(8):672–6.
  33. Lieberman D, Lieberman D, Ben-Yaakov M et al. Serological evidence of Mycoplasma pneumoniae infection in acute exacerbation of COPD. *Diagn Microbiol Infect Dis.* 2002;44(1):1–6.
  34. Monsó E, Ruiz J, Rosell A et al. Bacterial infection in chronic obstructive pulmonary disease. A study of stable and

- exacerbated outpatients using the protected specimen brush. *Am J Respir Crit Care Med.* 1995;52(4 Pt 1):1316–20.
35. Global strategy for the diagnosis, management, and prevention of chronic obstructive pulmonary disease (updated 2013). p. 40–45. Available from: www.goldcopd.org.
  36. Miravittles M, Anzueto A, Ewig S et al. Characterisation of exacerbations of chronic bronchitis and COPD in Europe: the GIANT study. *Ther Adv Respir Dis.* 2009;3(6):267–77.
  37. Wilson R, Anzueto A, Miravittles M, et al. Moxifloxacin versus amoxicillin/clavulanic acid in outpatient acute exacerbations of COPD: MAESTRAL results. *Eur Resp J.* 2012;40(2):17–27.
  38. Pasteur MC, Bilton D, Hill AT et al. British Thoracic Society Guidelines for non-CF bronchiectasis. *Thorax.* 2010;65 Suppl 1:i1–58.
  39. Drobnic ME, Sune P, Montoro JB et al. Inhaled tobramycin in non cystic fibrosis patients with bronchiectasis and chronic bronchial infection with *Pseudomonas aeruginosa*. *Ann Pharmacother.* 2005;39(1):39–44.
  40. Albert RK, Connett J, Bailey WC et al. Azithromycin for prevention of exacerbations of COPD. *N Engl J Med.* 2011 365(8):689–98.
  41. Sethi S, Jones PW, Theron MS et al. Pulsed moxifloxacin for the prevention of exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a randomized controlled trial. *Respiratory research.* 2010;11:10.
  42. Austin MA, Wills KE, Blizzard L et al. Effect of high flow oxygen on mortality in chronic obstructive pulmonary disease patients in prehospital setting: randomised controlled trial. *BMJ.* 2010;341:c5462.
  43. Brochard L, Mancebo J, Wysocki M et al. Noninvasive ventilation for acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *N Engl J Med.* 1995;333(13):817–82.
  44. Chandra D, Stamm JA, Taylor B et al. Outcomes of noninvasive ventilation for acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease in the United States, 1998–2008. *Am J Respir Crit Care Med.* 2012;185(2):152–9.
  45. Ferrer M, Sellarés J, Valencia M et al. Non-invasive ventilation after extubation in hypercapnic patients with chronic respiratory disorders: randomised controlled trial. *Lancet.* 2009;374(9695):1082–8.
  46. Gunen H, Hacieviyagil SS, Kosar F et al. Factors affecting survival of hospitalised patients with COPD. *Eur Respir J.* 2005;26(2):234–41.
  47. Navalesi P, Costa R, Ceriana P et al. Non-invasive ventilation in chronic obstructive pulmonary disease patients: helmet versus facial mask. *Intensive Care Med.* 2007;33(1):74–81.
  48. Purro A, Appendini L, De Gaetano A et al. Physiologic determinants of ventilator dependence in long-term mechanically ventilated patients. *Am J Respir Crit Care Med.* 2000;161(4 Pt 1):1115–23.
  49. Global initiative for Chronic Obstructive Pulmonary Disease: Global strategy for the diagnosis, management and prevention of chronic obstructive pulmonary disease. Executive Summary – 2005. Available from: www.goldcopd.com
  50. Connors AF Jr, Dawson NV, Thomas C et al. Outcomes following acute exacerbation of severe chronic obstructive lung disease. The SUPPORT Investigators (Study to Understand Prognoses and Preferences for Outcomes and Risks of Treatments). *Am J Respir Crit Care Med.* 1996;154(4):959–67.
  51. Cote CG, Pinto-Plata VM, Marin JM et al. The modified BODE index: validation with mortality in COPD *Eur Respir J.* 2000;32(5):1269–74.
  52. Decramer M, Celli B, Kesten S et al. Effect of tiotropium on outcomes in patients with moderate chronic obstructive pulmonary disease (UPLIFT): a prespecified subgroup analysis of randomised controlled trial. *Lancet.* 2009;374(9696):1171–8.
  53. Calverley PM, Anderson JA, Celli B et al Salmeterol and fluticasone propionate and survival in chronic obstructive pulmonary disease. *N Engl J Med.* 2007;356(8):775–89.
  54. Fabri LM, Calverley PM, Izquierdo-Alonso JL et al. Roflumilast in moderate-to-severe chronic obstructive pulmonary disease treated with longacting bronchodilators: two randomized clinical trials. *Lancet.* 2009;374(9691):695–703.
  55. Celli BR. Update on the management of COPD. *CHest.* 2008;153:1451–62.
  56. Fletcher CM. The clinical diagnosis of pulmonary emphysema - an experimental study. *Proc R Soc Med.* 1952;45:577–84.

TABULKY A OBRÁZKY

■ Tabulka 1.3 Zhodnocení závažnosti exacerbace CHOPN podle anamnézy

- Stadium CHOPN ve stabilním stavu
- Celková doba zhoršení nebo nové příznaky
- Komorbidity
- Současná léčba
- Předchozí léčba s použitím umělé plicní ventilace

■ Tabulka 1.4 Zhodnocení závažnosti exacerbace podle příznaků

- Zapojení pomocných dýchacích svalů
- Paradoxní pohyby hrudní stěny
- Zhoršení nebo vznik centrální cyanózy
- Hemodynamická nestabilita
- Alterace stavu vědomí

■ Tabulka 1.5 Příznaky indikující přijetí do nemocnice

- Značná intenzita příznaků, náhlý vznik klidové dušnosti
- Těžké stadium CHOPN
- Vznik nových příznaků (např. cyanóza, periferní otoky)
- Selhání ambulantní léčby
- Závažné komorbidity (např. srdeční selhání nebo arytmie)
- Časté exacerbace
- Starší věk (nad 65 let)
- Nedostatečná domácí péče

■ Tabulka 1.6 Volba antibiotika podle tíže exacerbace (modifikováno podle GOLD 2013)

Tíže exacerbace	Antibiotikum
lehká exacerbace/ ambulantní léčba	aminopeniciliny (amoxicilin), aminopeniciliny/inhibitory betalaktamáz (amoxicilin/klavulanát), tetracykliny (doxycyklin), makrolidy (klari-, azitromycin)
těžší exacerbace/ hospitalizace	aminopeniciliny/ inhibitory betalaktamáz, cefalosporiny II. a III. generace (cefprozil, cefuroxim axetil, cefuroxim proxetil, ceftriaxon, ceftazidim, cefotaxim), respirační fluorochinolony (levo-, moxifloxacin)
exacerbace s rizikem <i>Pseudomonas aeruginosa</i>	fluorochinolony (cipro-, oflo- a levofloxacin) jiná protipseudomonádová antibiotika

■ Tabulka 1.7 Indikace a kontraindikace NIV u exacerbace CHOPN

Indikace NIV

- Těžká dušnost se známkami únavy dýchacích svalů a/nebo zvýšené dechové práce (zapojení pomocných dýchacích svalů, retrakce mezižebří, paradoxní dýchání), dechová frekvence obvykle 25–35/min
- Hyperkapnie s acidemií, pH arteriální krve obvykle 7,25–7,35 (při pH 7,20–7,25 stoupá riziko selhání NIV)

Kontraindikace NIV

- Zhoršený stav vědomí, nespolupracující nemocný
- Zástava dýchání či oběhu, hemodynamická nestabilita
- Vysoké riziko aspirace, neschopnost udržet toaletu dýchacích cest
- Kraniofaciální traumata, extrémní obezita (> 200 % ideální tělesné hmotnosti)

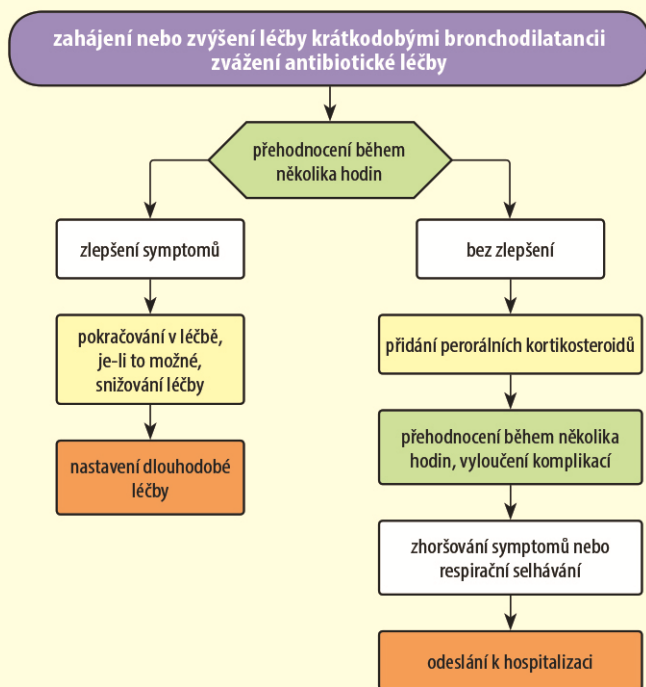
■ **Tabulka 1.8** Indikace a kontraindikace IMV u exacerpace CHOPN

Indikace IMV

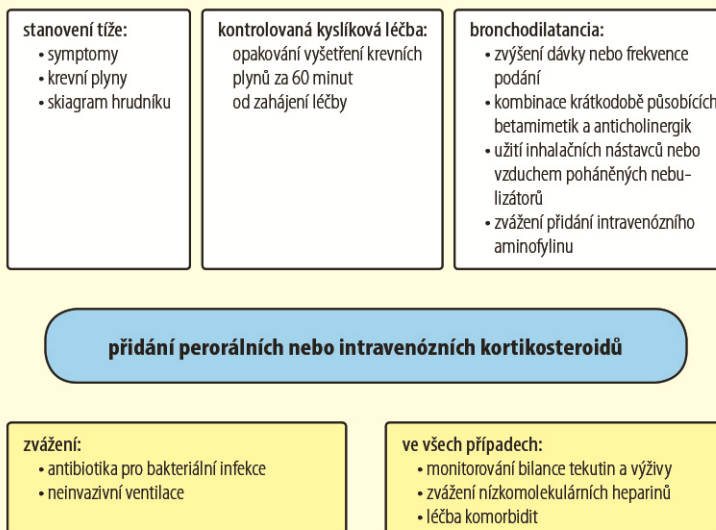
- Těžká dušnost se známkami únavy dýchacích svalů a/nebo zvýšené dechové práce (zapojení pomocných dýchacích svalů, retrakce mezižebří, paradoxní dýchání), dechová frekvence obvykle >35/min
- Hypoxemie nekorigovatelná oxygenoterapií
- Hyperkapnie s acidemií, pH arteriální krve obvykle < 7,25
- Netolerování, neúspěch či kontraindikace NIV

Kontraindikace IMV – předem daná v epikrizě!

- Terminální stadium CHOPN či jiné neléčitelné nemoci
- Věk > 75 let, upoutání na lůžko, bez sociálního zázemí
- Předem vyslovený nesouhlas nemocného s IMV

Obr. 1.8 Doporučený postup pro diagnostiku a léčbu v ambulanci

Obr. 1.9 Doporučený postup pro diagnostiku a léčbu v nemocnici